

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет (інститут) біології та лісового господарства
Кафедра зоології

СИЛАБУС

нормативного освітнього компонента

Заповідна справа

(назва дисципліни)

підготовки **магістра**_____

(назва освітнього рівня)

спеціальності **E1 Біологія та біохімія,**

(шифр і назва спеціальності)

освітньо-професійної програми: **Біологія,**

(назва освітньо-професійної програми)

Луцьк – 2025

Силабус освітнього компонента «Заповідна справа» підготовки магістрів, галузі знань Е Природничі науки, математика та статистика, спеціальності Е1 Біологія та біохімія, за освітньо-професійною програмою Біологія.

Розробник: Сухомлін К.Б., д.б.н., професор, завідувач кафедри зоології

Погоджено

Гарант ОПП Біологія

(проф. Сухомлін К.Б.)

Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедр:
зоології

протокол № 2 від 10.09.2025 р.

Завідувач кафедри:

_____ (Сухомлін К.Б.)

© Сухомлін, К.Б., 2025 р.

I. Опис освітнього компонента

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	галузі знань: Е Природничі науки, математика та статистика, спеціальності: Е1 Біологія та біохімія, за ОПП: Біологія.	Нормативна
Кількість годин/кредитів 120/4		Рік навчання 1-й
ІНДЗ: <u>немає</u>		Семестр 2-ий
		Лекції 16 год.
		Практичні 22 год.
		Самостійна робота 74 год.
	Консультації 8 год.	
	Форма контролю: екзамен	
Мова навчання		українська

II. Інформація про викладача

Викладач: Сухомлін Катерина Борисівна

Науковий ступінь: доктор біологічних наук

Вчене звання: професор,

Посада: професор, завідувач кафедри зоології,

Контактна інформація: тел. (095) 1445610, пошта: Sukhomlin.Katerina@vnu.edu.ua

Дні занять: <https://ps.vnu.edu.ua/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. Опис освітнього компонента

1. Анотація ОК. Заповідна справа розкриває теоретичні та практичні питання збереження та відновлення природних комплексів і їх компонентів на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду, створення та проектування нових природно-заповідних територій, організації різних напрямів природоохоронної діяльності на територіях природно-заповідного фонду. Базові знання про сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку природоохоронних територій, шляхи збереження і відновлення біорізноманіття важливі для прогнозування ефективності та наслідків реалізації природоохоронних заходів. Тільки за умови збереження природних систем і підтримки відповідної якості навколишнього природного середовища можливим є сталий розвиток держави. Знання наукових принципів заповідної справи, її правових засад в Україні і світі, організаційних, управлінських та інших основ заповідної справи дозволять майбутнім фахівцям успішно вирішувати природоохоронні проблеми.

2. Пререквізити: попередньо здобувач освіти повинен прослухати курси: «Вступ до фаху», «Ботаніка», «Зоологія», «Екологія біологічних систем» і фахові дисципліни за освітнім ступенем «бакалавр».

Постреквізити: Системна біологія, Біорізноманіття України, Виробнича практика за фахом, Переддипломна практика, написання кваліфікаційної роботи.

3. Метою викладання ОК «Заповідна справа» є висвітлення науково-теоретичних, правових, організаційних, управлінських та інших засад заповідної справи в Україні та за кордоном, структури та зонально-регіональних особливостей природно-заповідного фонду України, природоохоронної діяльності на заповідних територіях України, підготувати студентів до вирішення актуальних проблем зі збереження біологічного та ландшафтного різноманіття.

4. Компетентності. Програмні результати навчання. Soft skills:

ЗК02. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК05. Здатність розробляти та керувати проектами.

СК01. Здатність користуватися новітніми досягненнями біології, необхідними для професійної, дослідницької та/або інноваційної діяльності.

СК03. Здатність користуватися сучасними інформаційними технологіями та аналізувати інформацію в галузі біології і на межі предметних галузей.

СК07. Здатність діагностувати стан біологічних систем за результатами дослідження організмів різних рівнів організації.

СК8. Здатність презентувати та обговорювати результати наукових і прикладних досліджень, готувати наукові публікації, брати участь у наукових конференціях та інших заходах.

Після вивчення курсу здобувачі освіти отримують наступні результати навчання:

ПР2. Використовувати бібліотеки, інформаційні бази даних, інтернет ресурси для пошуку необхідної інформації.

ПР3. Здійснювати злагоджену роботу на результат у колективі з урахуванням суспільних, державних і виробничих інтересів.

ПР5. Аналізувати та оцінювати вплив досягнень біології на розвиток суспільства.

ПР10. Представляти результати наукової роботи письмово (у вигляді звіту, наукових публікацій тощо) та усно (у формі доповідей та захисту звіту) з використанням сучасних технологій, аргументувати свою позицію в науковій дискусії.

ПР16. Критично осмислювати теорії, принципи, методи з різних галузей біології для вирішення її практичних задач і проблем з врахуванням регіонального аспекту.

Soft skills: комунікабельність; ввічливість; гнучкість розуму; чесність; навички міжособистісного спілкування; позитивний настрій; професіоналізм; відповідальність; вміння працювати в команді; знання професійної етики.

5. Структура освітнього компонента

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					Форма контролю / Бали
	Усього	у тому числі				
		Лек	Прак	Конс	Сам	
Змістовий модуль 1. Наукові засади заповідної справи						
Тема 1. Вступ до заповідної справи	10	2	2	-	6	ДС/7
Тема 2. Історія заповідної справи та перспективи розвитку заповідної справи в сучасній Україні.	11	2	2	1	6	ДС/7
Тема 3. Організаційно-правові засади заповідної справи в Україні.	15	2	4	1	8	ДС/14

Тема 4. Створення територій природно-заповідного фонду України	11	2	2	1	6	ДС, РЗ/6
Тема 5. Біологічне різноманіття України, збереження та відтворення.	12	1	4	1	6	ДС, РЗ/ 12
Тема 6. Міжнародне співробітництво в галузі збереження біологічного різноманіття	12	1	2	1	8	ДС, РЗ/6
Разом за змістовим модулем 1.	71	10	16	5	40	52
Модульна контрольна робота 1						МКР /15
Змістовий модуль 2. Формування та функціональна організація екомережі						
Тема 7. Концепція екомереж	15	2	-	1	12	ДС, РЗ/
Тема 8. Науково-методичні принципи і підходи створення екологічної мережі	17	2	2	1	12	ДС, РЗ/6
Тема 9. Формування екологічної мережі України та Волині	17	2	4	1	10	ДС/ 12
Разом за змістовим модулем 2.	49	6	6	3	34	18
Модульна контрольна робота 2						МКР /15
Іспит						Т/30
Усього годин/балів	120	16	22	8	74	100

Форми контролю*: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач/кейсів, ІНДЗ/ІРС – індивідуальне завдання/індивідуальна робота здобувача освіти, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору тощо.

Перелік тем практичних занять

№ з/п	Тема	Кількість годин	Бал
1	Заповідна справа: мета, завдання, об’єкти, предмет.	2	7
2	Природно-заповідний фонд України	2	7
3	Оцінка природно-заповідного фонду України	2	7
4	Природно-заповідний фонд Волинської області та його оцінка	2	7
5	Біологічне різноманіття України та принципи його охорони	2	6
6	Регіонально-рідкісні види флори і фауни Волинської області	2	6
7	«Літопис природи» природоохоронних територій України	2	6
8	Методика ведення кадастру заповідних територій	2	6
9	Критерії формування екомережі	2	6
10	Формування екомережі України	2	6
11	Формування екомережі Волинської області	2	6
	Разом	22	70

6. Завдання для самостійного опрацювання

Вступ до заповідної справи.

Сучасність наукових поглядів Г. Конвенца, В. В. Докучаєва, В. І. Талієва, Г. О. Кожевнікова щодо розвитку пам’яток природи та природоохоронних територій.

Історія заповідної справи та перспективи розвитку заповідної справи в сучасній Україні.

Етап ресурсної охорони в Європі.

Приклади територіальної охорони в Європі, США.

Фундатори заповідної справи в Україні, розвиток природоохоронного руху.

Розвиток заповідної справи на західноукраїнських землях (1930-1950 рр.).

Проект постанови уряду “Про заходи по розширенню державних заповідників і покращення заповідної справи в УРСР” 1970 р.

Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року.

Регіональна програма розвитку природно-заповідного фонду Волинської області «Волинь заповідна» на 2019-2030 роки.

Біологічне різноманіття України, збереження та відтворення.

Рослинні угруповання, які підлягають охороні: лісові угруповання, чагарникові та чагарничкові угруповання Карпат, трав'яні та чагарникові степові угруповання, лучні угруповання, болотні угруповання, водні угруповання.

Переліки видів рослин, включених до 4-ої редакції Червоної книги України (2021р.).

Переліки видів тварин, включених до 4-ої редакції Червоної книги України (2021р.).

Міжнародне співробітництво в галузі збереження біологічного різноманіття.

Виконання Україною Конвенції 1979 р. про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ їх існування.

Угода Бонської конвенції про збереження кажанів у Європі (EUROBATS).

Угода Бонської конвенції про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (AEWA).

Угода Бонської конвенції про збереження китоподібних Чорного і Середземного морів і прилеглої акваторії Атлантичного океану (ACCOBAMS).

Участь України в Конвенції про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовище існування водоплавних птахів.

Конвенція ЮНЕСКО про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини.

Організаційно-правові засади заповідної справи в Україні.

Правовий режим територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Право власності на території та об'єкти природно-заповідного фонду

Створення та проектування територій природно-заповідного фонду України.

Етапи створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого та державного значення.

Створення системи транскордонних природоохоронних територій в межах України.

Території та об'єкти природно-заповідного фонду як елементи національної екомережі.

Природоохоронні території Європи. Заказники та резервати Азії.

Природоохоронна сітка об'єктів природно-заповідного фонду Північної, Центральної і Південної Америки.

Природоохоронні території Африки.

Природоохоронна діяльність на територіях і об'єктах природно-заповідного фонду України.

Інструкція про застосування порядку установлення лімітів на використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення (2008 р.).

Положення про наукову та науково-технічну діяльність природних і біосферних заповідників та національних природних парків (2015 р.).

Положення про рекреаційну діяльність у межах територій та об'єктів ПЗФ (2009 р.).

Положення про проведення екологічної освітньо-виховної роботи на територіях та об'єктах ПЗФ (2015 р.).

Природні комплекси України та зонально-регіональні особливості природно-заповідних територій.

Національні природні парки лісової зони України.

Національні природні парки лісостепової зони України.

Національні природні парки степової зони України.

Національні природні парки Українських Карпат.

Новостворені природоохоронні території: Національний природний парк «Бойківщина» (Турківський район Львівської області, 2019 р.), ботанічний заказник загальнодержавного значення "Долина ірисів" (Миколаївський район Львівської області, 2020 р.), парк-пам'ятник садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення "Адамівка" (м. Трускавець Львівської області, 2020 р.).

Концепція екомереж.

Керівні принципи та критерії, що стосуються завдань і характеристик екомережі.

Типологія територіальних елементів екомережі.

Засоби забезпечення формування, збереження та використання екологічної мережі.

Ретроспектива концепції екомереж.

Актуальні основи й стан створення регіональних і локальних екомереж у Європі та Україні.

Розбудова екомереж.

Стратегічні пріоритети розбудови екомережі на певних територіях.

Сучасні тенденції розширення або оптимізації природно-заповідного фонду у регіонах, Україні в цілому, країнах Світу.

Формування та функціональна організація екомережі України у порівнянні із іншими екомережами країн Європи, Світу.

Принципи побудови елементів екомережі

Принципи побудови елементів екомережі, просторової диференціації різних категорій та об'єктів природно-заповідного фонду на певній місцевості.

Території екомережі

Територіальні рівні екомереж. Основні поняття й терміни.

Критерії та екологічний зміст ключових, транзитних та буферних територій екомережі.

Метричні показники екологічної мережі.

Ефективність функціонування екомережі

Показники ефективності функціонування та просторової структури екомережі.

Методи оцінки видової та ценотичної різноманітності екомережі України.

IV. Політика оцінювання

Політика викладача щодо здобувача освіти. ЗО має відвідувати всі заняття. Якщо з об'єктивних причин заняття пропущене, то ЗО зобов'язані відпрацювати його самостійно у системі MOODLE, де зможе ознайомитись з текстом лекції, методичними матеріалами до практичних робіт. За методичними рекомендаціями виконати практичну роботу. Після виконання роботи прикріпити її у папку «Здача практичної №__». Оцінювання

відбувається за шкалою на с. 5. Пропущений модульний зріз також можна відпрацювати у MOODLE.

Політика щодо академічної доброчесності. Викладач і здобувач освіти мають дотримуватись ст. 36 Закону України «Про освіту». Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів;
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної й наукової діяльності.

Політика щодо дедлайнів та перекладання. Лекційний матеріал і практичні роботи зі змістового модуля 1 мають бути виконані до проведення модульного зрізу 1. У випадку невиконання практичних робіт і не відпрацювання відповідного лекційного матеріалу ЗО не допускається до написання модульного зрізу 1. Відповідно подібні вимоги і до виконання практичних робіт і відпрацювання лекцій до модуля 2. Після отримання оцінок за поточний і проміжний контроль знань здобувач освіти допускається до складання іспиту. Терміни проведення іспиту визначаються розкладом екзаменаційної сесії. У разі не складання іспиту, здобувач освіти може перездати його двічі. Розклад ліквідації академічної заборгованості передбачений розкладом екзаменаційної сесії.

Можливість визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та інформальній освіті. Визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті здійснюється відповідно до «Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки» (https://ed.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/09/2024_Viznannya_rezultativ_VNU_im._L.U._red.pdf).

За умови, якщо ЗО має сертифікати проходження певних видів неформальної освіти (тренінгів, семінарів, інтернет-курсів, професійних стажувань), що відповідають напрямку дисципліни, йому можуть бути зараховані відповідні теми курсу.

За умови підтвердження, що зміст майстер-класів (семінарів, курсів тощо) відповідає темам курсу, сертифікати участі в них (або інші підтверджуючі документи) будуть достатньою підставою для зарахування відповідних тем.

Можливість отримати додаткові (бонусні) бали. Додаткові бали здобувач освіти може отримати відповідно до рішення вченої ради факультету за активну участь у житті факультету та університету (додатково не більше 5 балів з одного ОК).

V. Підсумковий контроль

Підсумковий контроль – екзамен, проводиться в тестовій формі за складання якого здобувач освіти може отримати максимум 30 балів. Загальна оцінка підраховується як сума поточного й модульного контролю, або поточного і підсумкового контролю. Оцінка за освоєння курсу виставляється згідно шкали оцінювання.

VI. Шкала оцінювання

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
		оцінка	пояснення
90–100	Відмінно	A	відмінне виконання

82–89	Дуже добре	В	вище середнього рівня
75–81	Добре	С	загалом хороша робота
67–74	Задовільно	Д	непогано
60–66	Достатньо	Е	виконання відповідає мінімальним критеріям
0–59	Незадовільно	Fx	Необхідне перекладання

VI. Рекомендована література та інтернет-ресурси

1. Андронов В.А., Варивода Є.О., Тітенко Г.В. Заповідна справа: навч. посіб. Харків: НУЦЗУ, 2013. 204 с.
2. Василюк О., Борисенко К., Куземко А., Марущак О., Тестов П., Гриник Є. *Проектування і збереження територій мережі Емеральд (Смарагдової мережі)*. Методичні матеріали. Київ: «LAT & K», 2019. 78 с.
3. Гринчишин Н. М. Заповідна справа: навч. посібник. Львів : ЛДУБЖД, 2024. 145 с.
4. Закон України “Про Червону книгу” (від 7 лютого 2002 р., № 3055- III). Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3055->
5. Закон України «Про природно-заповідний фонд України» від 16.06.1992 р. /Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1992. № 34. С. 502). Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text>
6. Зелена книга України /під загальною редакцією члена-кореспондента НАН України Я. П. Дідуха. Київ: Альтерпрес, 2009. 448 с.
7. Карпюк З. К., Фесюк В. О., Антипюк О. П. Природно-заповідний фонд Волинської області: альбом-каталог. Луцьк, 2019. 136 с. Режим доступу: [https://esnuir.eenu.edu.ua > bitstream](https://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream)
8. Мельник В. Методичні рекомендації призначенні для проведення самостійної роботи з навчальної дисципліни «Заповідна справа» для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «молодший бакалавр» денної та заочної форми навчання спеціальності 101 «Екологія» освітньо-професійна програма «Екологія». Житомир, Житомирська політехніка, 2021. 67 с.
9. Офіційний перелік регіонально рідкісних тварин Волинської області. 2020. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Офіційний_перелік_регіонально_рідкісних_тварин_Волинської_області
10. Офіційні переліки регіонально рідкісних рослин адміністративних територій України (довідкове видання) / Укладачі: докт. біол. наук, проф. Т.Л. Андрієнко, канд. біол. наук М.М. Перегрим. Київ: Альтерпрес, 2012. 148 с. Режим доступу: https://www.botany.kiev.ua/doc/of_reg_sp.pdf
11. Про екологічну мережу України (Закон України №1864-IV від 24.06.04).
12. Про загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки (Закон України №1989–III від 21.09.00).
13. Червона книга України. 2021. Режим доступу: <https://redbook-ua.org/item/ciconia-nigra-linnaeus/> (07.05.2025).

Згідно пп. 3.5 наказу «Про затвердження норм часу для планування та обліку навчальної роботи та перелік основних видів методичної, наукової й організаційної роботи науково-педагогічних працівників на 2025/2026 н.р. у Волинському національному університеті імені Лесі Українки» визначити групу Біо-51 на 2025/2026 н.р. як малокомплектну та встановити кількість аудиторних годин відповідно пп. 3.6 цього наказу в наступному обсязі.

I. Опис освітнього компонента

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	галузей знань: Е Природничі науки, математика та статистика, спеціальностей: Е1 Біологія та біохімія, за ОПП: Біологія.	Нормативна
Кількість годин/кредитів 120/4		Рік навчання 1-й
		Семестр 1-ий
ІНДЗ: <u>немає</u>		Лекції 8 год.
		Практичні 12 год.
		Самостійна робота 92 год.
	Консультації 8 год.	
	Форма контролю: екзамен	
Мова навчання		українська

5. Структура освітнього компонента

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					Форма контролю / Бали
	Усього	у тому числі				
		Лек	Прак	Конс	Сам	
Змістовий модуль 1. Наукові засади заповідної справи						
Тема 1. Вступ до заповідної справи	10	1	1	-	8	ДС/7
Тема 2. Історія заповідної справи та перспективи розвитку заповідної справи в сучасній Україні.	11	1	1	1	8	ДС, ІРС /7
Тема 3. Організаційно-правові засади заповідної справи в Україні.	12	1	2	1	8	ДС, ІРС / 14
Тема 4. Створення та проектування територій природно-заповідного фонду України	12	1	2	1	8	ДС, ІРС РЗ/6
Тема 5. Біологічне різноманіття України, збереження та відтворення.	10	1	-	1	8	ДС, ІРС РЗ/ 12

Тема 6. Міжнародне співробітництво в галузі збереження біологічного різноманіття	11	-	2	1	8	ДС, ІРС РЗ/6
Разом за змістовим модулем 1.	66	5	8	5	48	52
Модульна контрольна робота 1						МКР /15
Змістовий модуль 2. Формування та функціональна організація екомережі						
Тема 7. Концепція екомереж	20	1	2	1	16	ДС, ІРС РЗ/
Тема 8. Науково-методичні принципи і підходи створення екологічної мережі	16	1	-	1	14	ДС, ІРС РЗ/6
Тема 9. Формування екологічної мережі України та Волині	18	1	2	1	14	ДС/ ІРС 12
Разом за змістовим модулем 2.	54	3	4	3	44	18
Модульна контрольна робота 2						МКР /15
Іспит						Т/30
Усього годин/балів	120	8	12	8	92	100

Форми контролю*: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач/кейсів, ІНДЗ/ІРС – індивідуальне завдання/індивідуальна робота здобувача освіти, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору тощо.

Перелік тем практичних занять

№ з/п	Тема	Кількість годин	Бал
1	Заповідна справа: мета, завдання, об'єкти, предмет	2	7
2	Природно-заповідний фонд України	2	7
3	Природно-заповідний фонд Волинської області та його оцінка	2	7
4	«Літопис природи» природоохоронних територій України	2	6
5	Критерії формування екомережі	2	6
6	Формування екомережі Волинської області	2	6
	Разом	12	70